ADELA MARINCU
West University of Timişoara

INTERCULTURALITY, MULTICULTURALITY AND ACTUALITY IN THE TIMIŞ COUNTY

Abstract: The study targets the concepts of interculturality and multiculturalism in Timiş county and the practical ways of highlighting them.
One cannot speak of aggression from the "natives" in Banat, as Romanians, Serbians, Hungarians, Germans, Bulgarians, Slovaks, Czechs, Jews, Ukrainians, Croatians, Polish, Italians, Roma and other ethnic groups live in harmony.
Communication between minorities in Banat and Timiş, in particular, has always been excellent, with multilingualism as support. For example, Germans, who represent a large community in Timiş county use Romanian and Hungarian along with their mother tongue (the same as the Hungarians, Serbians, Roma and more recently the Italians do). Serbians and Bulgarians are also bilingual, Romanian being the second language used in their family. The use of two, or even three or four languages in Banat is something rarely seen in other parts of Europe. In this case, multilingualism needs to be definitely perceived as closeness between people.
Multiculturalism in Banat is a complex phenomenon, therefore this study will only refer to how it is highlighted through theatre and dance. We will bring into discussion the "Festival of Ethnic Groups" as the essence of Banat multiculturalism, but also high school theatres or theaters in 3 languages in Timisoara.

Keywords: Interculturality, multiculturalism, culture, minorities, community.

„*Interculturalitatea* (într-un sens descriptiv) este o realitate, de aceea [...] nu se pune întrebarea dacă este posibilă, ci cum este ea posibilă.” afirma Johann Gottfried Herder în celebra sa lucrare “Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit” , apărută în mai multe volume în perioada 1784 – 1791. Cultura, aşa cum a conceput-o Johann Gottfried Herder, presupune omogenizare socială, fundamentare etnică şi delimitare interculturală Din această perspectivă „o cultură ar trebui să marcheze viaţa respectivului popor atât în linii generale, cât şi în amănunt”, însă o asemenea situaţie nu se întâlneşte la nici un popor sau naţiune.

Interculturalitatea reprezintă relația de interacțiune și cooperare continuă a diverselor grupuri culturale, etnice, religioase etc. (a tuturor categoriilor de minorități), relațiile culturale fiind de schimb cultural și intercunoaștere, în contextul grijii față de menținerea specificului fiecărei comunități. Altfel spus, *interculturalitatea* cuprinde ansamblul fenomenelor ce iau naștere la întâlnirea dintre două culturi. „Acest lucru rezultă din însăşi analiza termenului, însă disputele apar în momentul în care se ridică întrebarea: ce este cultura? Dacă ar fi concepute culturile de astăzi ca fiind insulare şi sferice, atunci problema coexistenţei şi cooperării lor n-ar putea fi nici ocolită şi nici rezolvată [...]. Însă culturile noastre nu mai au *de facto* de mult forma omogenităţii, ci se caracterizează în mare măsură prin amestecuri şi întrepătrunderi.”[1]

Se vorbește din ce în ce mai des despre interculturalitate sau filozofia interculturalității, ca o stare de fapt, într-un nou mileniu al politicii globale și al modernității

[1] Miftode V, Cojocaru Șt, Nacu D, Sandu A, *Dezvoltarea comunităților etnoculturale*, 2003, Iași, Ed. Expert Project

BDD-A21778 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 09:13:25 UTC)

târzii, care prezintă, interpretează şi reevaluează experienţa socială a diversităţii şi a diferenţelor. În construcţia identităţii sociale interculturalitatea se opune strategiilor omogenizate ale modernităţii, considerându-le pe acestea ca suficiente şi opresive, punând accentul pe diferenţe şi diversitate. Ideologia interculturalităţii îşi propune ajutarea comunităţilor în susţinerea culturilor lor diferite. Acest lucru nu înseamnă însă că interculturalitatea se opune schimbării. Interculturalitatea recunoaşte că schimbarea în lumea contemporană este inevitabilă, deci scopul acestei politici nu este conservarea culturilor în starea lor primară. Interculturalitatea pretinde respect şi apreciere din partea grupurilor pentru alte culture din societate, pretinde toleranţa unei comunităţi faţă de cealaltă comunitate, şi în acelaşi timp pretinde dreptul individului de a părăsi propriul grup cultural. Se realizează foarte des confuzii între interculturalitate şi multiculturalism. Deşi se întrepătrund, ele se folosesc în situaţii diferite pentru a exprima moduri specifice de manifestare a educaţiei sociale.[2] Interculturalitatea, fără a fi un scop în sine, este rezultatul dezirabil al procesului intern de ajustare a comunităţii multiculturale. Ea presupune un proces de întrepătrundere a culturilor şi de edificare a unei culturi comune.[3]

Mitul societăţii monoculturale este dezmințit în mod constant de realităţile dinamice ale dezvoltării comunităţilor. Convieţuirea unor populaţii aparţinând unor etnii diferite, care comunică, cooperează şi inevitabil produc influenţe reciproce pozitive, este premisa interculturalităţii ca resursă fundamental a dezvoltării tuturor comunităţilor etnice din zona respectivă. În faţa problemelor deosebit de complexe ale societăţii româneşti actuale, din ce în ce mai mulţi consideră interculturalitatea ca fiind parte esenţială a soluţiei. Societatea românească în ansamblul ei a devenit treptat, pe parcursul ultimului deceniu, tot mai conştientă de propria ei diversitate culturală şi, mai mult, tot mai numeroşi sunt aceia care consideră că această diversitate culturală nu reprezintă o fatalitate, un blestem al istoriei, ci o oportunitate, o bogăţie care se cuvine valorificată în beneficiul general.

Multiculturalitatea reprezintă convieţuirea diverselor grupuri socio-culturale într-un spaţiu social dat, coexistenţă istorică determinată, şi în general paşnică, care nu îşi propune în mod necesar realizarea de schimburi culturale, ci interacţionează firesc în procesul coexistenţei şi dezvoltării sociale. Multiculturalitatea are în vedere gestionarea comunităţilor etno-culturale care trăiesc pe teritoriul unei ţări. Ea este o stare de recunoaştere a diferenţelor şi exprimă statica socială[4].

„Cultura sau civilizaţia (…) acest complex include cunoştinţe, credinţe, artă morală, legi, obiceiuri şi alte capacităţi şi deprinderi achiziţionate de oameni ca membri ai societăţii” spunea în 1871 Edward Burnett Tylor în volumul „Primitiv Culture”. Cam aşa s-ar putea descrie multiculturalitatea din Timişoara, dar şi din judeţul Timiş. De asemenea, nu ne putem referi la Timişoara sau judeţul Timiş fără a lua în discuţie întreg Banatul. În Banat nu se poate vorbi de o agresiune din partea „băştinaşilor”, fiindcă toată lumea e bine primită. Români, sârbi, germani, maghiari, bulgari, slovaci, cehi, evrei, ucraineni, croaţi, polonezi, italieni, romi şi alte etnii trăiesc în armonie pe întreg teritoriul judeţului Timiş.

Comunicarea între minorităţile din Banat şi îndeosebi din Timiş a fost întotdeauna excelentă, suportul fiind plurilingvismul. Germanii, spre exemplu, care au o comunitate mare în judeţul Timiş (la fel ca şi maghiarii, sârbii, romii şi mai nou italienii), folosesc alături de limba maternă româna şi maghiara. Sârbii şi bulgarii sunt şi ei bilingvi, româna fiind a doua limbă în familia lor. Trebuie subliniat faptul că folosirea a două, chiar trei sau patru limbi în Banat este un aspect rar întâlnit în alte regiuni ale Europei. Plurilingvismul (bilingvism sau trilingvism) este specific unei părţi însemnate a populaţiei din Banat. Multilingvismul în cazul

[2] Ciolan Lucian, *Paşi către o şcoală multiculturală*, 2000, Bucureşti, Ed. Corint
[3] Neumann Victor, Heinen Armin, *Istoria României prin concepte*, 2010, Iaşi, Ed. Polirom
[4] Ibidem

BDD-A21778 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 09:13:25 UTC)

de faţă trebuie perceput în mod cert ca o apropiere între oameni. Ca dovadă este faptul că, prin sprijinul Consiliului Județean Timiș, Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș organizează în fiecare an (începând din 2000) „Festivalul etniilor”, unde fiecare etnie își prezintă obiceiurile. De asemenea, fiecare etnie din Timiș are manifestări specifice care o reprezintă.

Multiculturalitatea din Banat este un fenomen complex, motiv pentru care ne vom referi în acest studiu doar la cum este pusă în evidenţă prin dans, obiceiuri tradiționale și teatru. Vom aduce în discuție „Festivalul etniilor”, ca esenţă a aspectului multicultural bănăţean, proiectul „Muzeul Viu” al Satului Bănăţean şi de asemenea teatrele liceale și teatrul în trei limbi la Timişoara.

* „Festivalul etniilor” reunește, așa cum am menționat deja, toate etniile din Banat. Începând cu anul 2000 când a debutat acest festival, fiecare ediție a avut un naș, aparținând unei etnii, astfel că fiecare etnie a fost, prin rotație, „gazda” festivalului. Parada portului popular este tradițională la începutul festivalului. Alaiul pornește de la intrarea în Muzeul Satului Bănățean, unde se desfășoară festivalul, parcurgând „aleea etniilor” (alee care are plăcuțe cu fiecare etnie care există în Banat, de aici provenind și numele de alee a etniilor). Alaiul format din reprezentanții fiecărei etnii, ansamblurile de dansuri participante, oficialități și spectatori, însoțiți de fanfară, vizitează pe rând casele din Muzeul Satului**,** unde gazdele fiecărei minorități îi întâmpină pe oaspeți cu preparate tradiționale. Anul acesta, la cea de-a XIV-a ediție, 12 locuinţe au fost pregătite pentru alaiul multietnic**.** Pe scena festivalului dedicat etniilor din Banat au urcat: Ansamblul „Mihalo Andreivici” din Petrovaselo și Ansamblul „Sveti Nikola” Diniaș, reprezentând Uniunea sârbilor din România, Ansamblul „Kalena” din Ştiuca și Ansamblul „Moloda Nadla” din Soca, aparținând Uniunii ucrainenilor din România, Fanfara din Recaș, Ansamblul „Palucenka” din Dudeştii Vechi, Ansamblul „Slaviak” al Uniunii Bulgarilor din Banat, Ansamblul „Datelinka” din județul Bihor, reprezentând Uniune Democrată a Slovacilor din România, Ansamblul „Modracek” din Sfânta Elena județul Caraș Severin, din partea Asociației Culturale a cehilor din Banat, Ansamblurile „Hanschen Kein” și „Banater Rosmarein” din partea Forumului german, Ansamblul „Trandafirul” din partea Uniunii Romilor din Măguri, Ansamblul „Sahlom” reprezentând Comunitatea Evreilor din Timișoara, Grupul Folcloric „Forgaria-Friuli” din Italia, Ansamblul „Butykos” și Ansamblul „Bokreta”, al Uniunii Maghiarilor din România dar și Ansamblul Românilor din Torac, Serbia și de asemenea, Ansamblul profesionist „Banatul” din Timișoara. În premieră, la ediția din 2014 a „Festivalului etniilor” au participat **și** reprezentanți ai comunității arabe și africane din Timișoara**.**

* Proiectul „Muzeul Viu al Satului Bănăţean, Csongrad – Timiş, Tradiţie şi Multiculturalitate” presupune expunerea la Muzeul Satului Bănăţean din Timişoara a condiţiilor de viaţă ale satului bănăţean din secolul al XIX – lea, prin construirea unor case tradiţionale, replici ale unor gospodării autentice românești, maghiare, germane şi sârbe. Proiectul a ajuns în acest moment în faza de construcţie propriu-zisă. Lucrările la cele patru gospodării – română, maghiară, germană şi sârbă – au fost realizate în proporţie de 30%, iar dacă nu vor apărea probleme, se estimează că vor fi gata până în luna octombrie 2014. Fiecare gospodărie urmează să aibă un anumit specific meşteşugăresc: olărit, fierărie, ţesătorie şi agricultură. De asemenea, cele patru case tradiţionale vor fi locuite de familii, care vor primi turişti în vizită. Acestora li se vor arăta exact cum s-a trăit în satul bănăţean din secolul al XIX-lea, fără telefon mobil, fără calculator, fără electricitate, cu fier de călcat pe cărbune și totodată cum muncesc în gospodărie acele familii.

Proiectul „Muzeul Viu al Satului Bănăţean, Csongrad – Timiş, Tradiţie şi Multiculturalitate” este implementat prin Programul de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013 şi este finanţat de Uniunea Europeană prin Fondul European de Dezvoltare Regională, completat de co-finanţarea naţională a celor două state membre participante în program, Ungaria şi România.

BDD-A21778 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 09:13:25 UTC)

***** Teatrul în licee – În Timişoara sunt licee cu tradiție la care se predă în altă limbă decât româna: Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau” – cu predare în limba germană, Liceul „Bartok Bela” – cu predare în limba maghiară, Liceul Teoretic „Dositei Obradovici” – cu predare în limba sârbă, Liceul Teoretic „William Shakespeare” – cu predare în limba engleză și Liceul Teoretic „Jean- Louis Calderon” – cu predare în limba franceză. Aceste licee au și trupe de teatru care reprezintă instituțiile de învățământ la diferite evenimente din Timiș, dar și din alte județe, cum ar fi: Festivalul „Merlin” al școlilor cu predare în altă limbă decât româna (organizat de Teatrul pentru Copii și Tineret Merlin din Timişoara) sau Festivalul „Cu ochi de copil” realizat de Fundația „Pentagon” la Teatrul Merlin. Spre exemplu, „La cercle magique” de la Liceul „Jean-Louis Calderon” a fost o prezență constantă la Festivalul internațional „Amifran” de la Arad, dar și la evenimente francofone din străinătate.

O activitate bună în teatrul școlar o au și celelalte grupuri. Unii dintre componenții formației de la Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau” și-au continuat studiile în cadrul secției de teatru în limba germană a Facultății de Muzică de la Universitatea de Vest, pentru ca mai apoi să devină actori la Teatrul German de Stat din Timişoara. Mai există și alte licee care au trupe de teatru în altă limbă decât româna, cea mai cunoscută fiind cea a Colegiului Național Bănățean, Heavenly Hell, care joacă piese și în limba engleză. Trupa de la Colegiul Bănățean s-a remarcat de-a lungul anilor prin câștigarea a numeroase premii la T4T – Festivalul de Teatru în limba engleză pentru adolescenți. De asemenea, și clasele de actorie de la Colegiul Național de Artă au în repertoriu fragmente din piese în altă limbă decât româna.

* Multiculturalismul bănățean se manifestă și prin faptul că în municipiul Timişoara există teatru în trei limbi, română, maghiară și germană. De asemenea, - fapt unic în Europa - aceste trei teatre își desfășoară activitatea în aceeași clădire. Ele sunt: Teatrul Național „Mihai Eminescu” Timişoara, Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely” și Teatrul German de Stat. Scena germană timişoreană a fost înființată la 1 ianuarie 1953, de la înființare și până în prezent fiind realizate peste 400 de montări. În urma emigrării masive a germanilor din România începând cu anii ’70 până la mijlocul deceniului trecut, teatrul a trebuit să își definească un drum nou. Însă, după 61 de ani de existență, Teatrul German de Stat din Timişoara apare astăzi mai tânăr și mai activ ca niciodată. Și este în continuare singurul teatru de limba germană din România.

Dacă în 1953 Timişoara devine singurul oraş din Europa cu trei teatre de stat, în limbile română, germană şi maghiară, reprezentanţii comunităţii sârbeşti din Timişoara vor să realizeze o nouă premieră. Recent aceştia au anunţat că vor relua demersurile pentru înfiinţarea unui teatru de stat în limba sârbă. Astfel Timişoara ar putea deveni singurul oraş din Europa cu patru teatre în diferite limbi, adăpostite într-o singură clădire. Un grup de actori amatori lucrează deja şi se pregătesc în cadrul grupului „Thalia” şi al Studioului Sârbesc de Teatru din Voivodina, Serbia. Pentru o scurtă perioadă, în 2010, Teatrul pentru Copii și Tineret „Merlin” a pus bazele unei secții de teatru în limba sârbă, cu sprijinul Consiliului Județean Timiș și al Uniunii Sârbilor din România, din păcate însă criza economică a oprit acest proiect.

Timişoara a avut dintotdeauna un renume în România datorită multiculturalităţii sale. Amestecul etnic rezultat din jocul istoriei a fost uluitor: la 1918, cea mai mare comunitate era cea germană, urmată de maghiari, români, evrei, sârbi şi multe alte comunităţi mai mici, precum bulgari, slovaci, croaţi, cehi, sloveni, polonezi etc. Cifrele şi raporturile procentuale sunt azi mult schimbate, însă aspectul multietnic al oraşului persistă. Diversitatea de etnii, culturi şi confesiuni a dus şi la interesante şi foarte numeroase interferenţe culturale, care fac şi azi deliciul vizitatorilor – fie ei români sau străini. Iar oraşul de azi rămâne un centru multicultural, în ciuda unei covârşitoare majorităţi româneşti (85% dintre locuitorii oraşului sunt români). Timişoara nu şi-a pierdut flerul multicultural, tipic acestui petec de pământ. Tradiţia multiculturală şi multietnică, formatoare a spaţiului de civilizaţie timişorean, a fost

BDD-A21778 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 09:13:25 UTC)

cadrul realizării coeziunii sociale, caracteristică acestui oraş. Tradiţia în discuţie conferă Timişoarei o identitate şi un grad de civilizaţie proprii, oferind certitudinea că spaţiul cultural timişorean a fost şi este un spaţiu cultural european.

Timişoara este mândră de multiculturalitatea sa, într-atât de mândră, încât adesea oraşul se prezintă oficial chiar mai multicultural decât este în realitate. Este de netăgăduit însă că Timişoara a fost, de-a lungul întregii sale istorii, un perpetuu amestec de etnii, la fel ca întreg județul Timiș și la fel ca întreg Banatul, de altfel.

Bibliografie

Ciolan Lucian, *Paşi către o scoală multiculturală*, 2000, București, Ed. Corint

Georgiu G, *Comunicarea interculturală*, 2010, Iași, Ed. Polirom

Hlihor Constantin, Hlihor Ecaterina, *Comunicarea în conflictele internaționale,* 2010, Ed. Comunicare.ro

Miftode V, Cojocaru Șt, Nacu D, Sandu A, *Dezvoltarea comunităților etnoculturale*, 2003, Iași, Ed. Expert Project

Nedelcu A, *Fundamentele educației interculturale. Diversitate, minorități, echitate*, 2008, Iași, Ed. Polirom

Neumann Victor, Heinen Armin, *Istoria României prin concepte*, 2010, Iaşi, Ed. Polirom

Acknowledgement:

This paper was supported by European Social Funds - Project *Competitive Researchers in Europe*

in the Field of Humanities and Socio-Economic Sciences. A Multi-regional Research Network

POSDRU/159/1.5/S/140863

Cercetarea pentru această lucrare a fost finanțată din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 în cadrul proiectului ***Cercetători competitivi pe plan european în domeniul științelor umaniste și socioeconomice. Rețea de cercetare multiregională (CCPE)*** - POSDRU/159/1.5/S/140863.

BDD-A21778 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 09:13:25 UTC)